

ČESKÁ VEŘEJNOST A OCHRANA PŘÍRODY

JAN KRAJHANZL, RENATA SVOBODOVÁ

PhDr. JAN KRAJHANZL, Ph.D.

viz str. 6

Mgr. RENATA SVOBODOVÁ

Působí na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity jako doktorská studentka. Zabývá se především psychologii změny klimatu a je spoluautorkou knihy *Vztah české veřejnosti k přírodě a životnímu prostředí*. Pracuje také jako redaktorka časopisu *Sedmá generace*.

Zelenější, než byste čekali. Tak bychom mohli shrnout dojem, který vyvolávají závěry desítek výzkumů veřejného mínění, které zkoumají postoje a chování Češek a Čechů k přírodě a životnímu prostředí. Jejich postoje k ochraně přírody jsou až překvapivě pozitivní a podpora i striktních politických opatření velká. Individuální chování a ochota se uskromnit však často pokulhávají za proklamovanými sympatiemi. Výzkumy, které shrnuje knižka *Vztah české veřejnosti k přírodě a životnímu prostředí*, mapují nejrůznější oblasti – od zemědělství přes energetiku po změnu klimatu. V tomto článku se však blíže podíváme především na postoje občanů k chráněným územím, biodiverzitě, divoké přírodě a lesům. Českám a Čechům není příroda lhostejná. Ukazuje to řada výzkumů veřejného mínění. Považují ji například za nejzajímavější mediální téma. Zájem o ni (který má celkem 80 % občanů) tak vítězí i nad tématy, jako je cestování, politika či bulvár. Celkem 76 % obyvatel považuje myšlenky ochrany přírody a životního prostředí za sobě blízké. Češky a Češi také rádi tráví čas v přírodě. Celoevropské výzkumy Eurobarometer například ukazují, že si volí destinaci své hlavní dovolené zvláště podle tamní přírody. Za krajinou, horami či jezery přitom vyjíždíme nejvíce z ostatních národů Evropské unie. Jak uvidíme dále, tyto obecné sympatie k přírodě se projevují i v některých konkrétnějších tématech ochrany přírody.

STAROST O PŘÍRODU

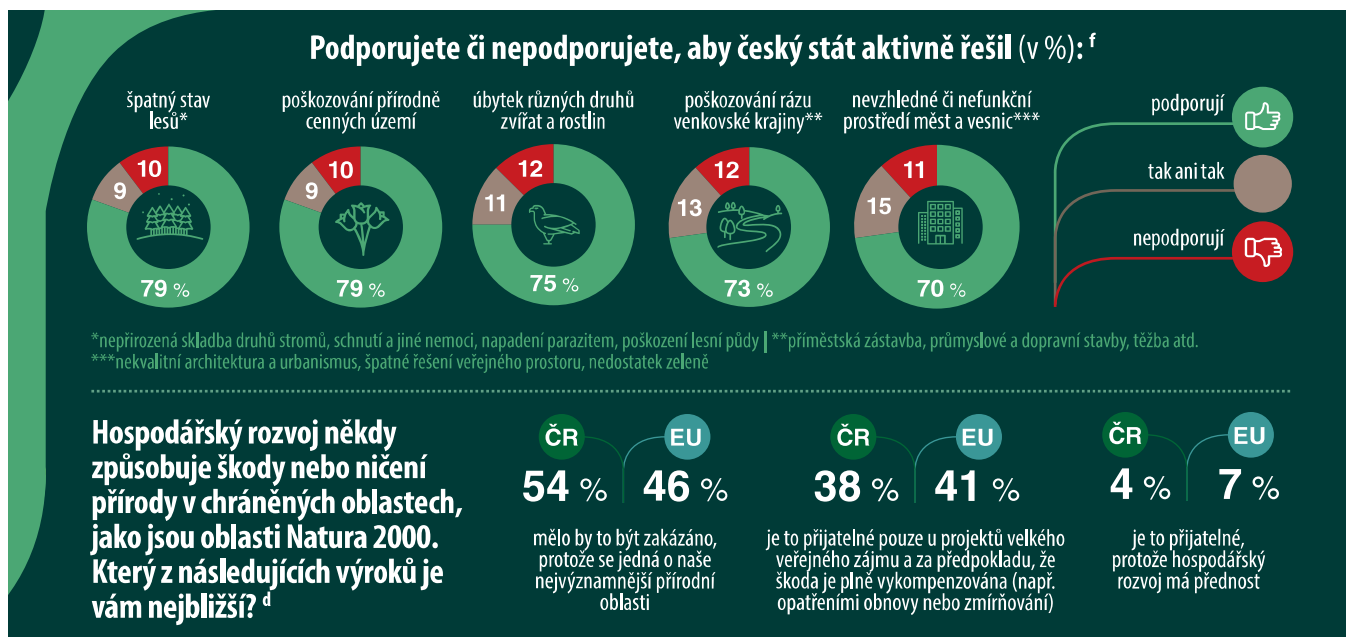
Většina občanů považuje českou přírodu i její biologickou rozmanitost za ohroženou. Podle výzkumu z roku 2018 si 81 % Češek a Čechů myslí, že je poškozování přírodních cenných území u nás závažný problém, a 76 % vnímá jako problém také úbytek různých druhů zvířat a rostlin. Zároveň většinou podporují, aby český stát oba tyto problémy řešil (v případě přírodních cenných území to podporuje 79 %, u úbytku druhů 75 %). Podle občanů by v této oblasti měly

být aktivní také české ekologické organizace – podle 67 % by se měly zabývat ochranou ohrožených druhů zvířat a rostlin. Různé způsoby ochrany biodiverzity podporuje většina Češek a Čechů také na úrovni Evropské unie, jak ukazuje celoevropský výzkum z roku 2015. Velmi silně například souhlasí s posílením stávajících pravidel ochrany přírody a biodiverzity a jejich lepším používáním (oboje podporuje 93 % českých občanů), s nastavením dotací pro zemědělství a rybolov tak, aby nepoškozovaly biodiverzitu (podpora je opět 93 %) či s plánováním nových investic do infrastruktury s ohledem na biodiverzitu (92% podpora).

Tento výzkum také ukázal, že čeští občané nejsou s termínem biologická rozmanitost či biodiverzita příliš dobře obeznámeni – pouze 20 % uvedlo, že mu rozumí (což je v evropském srovnání velmi málo). Výše uvedené odpovědi respondentů však tato neznalost přímo neovlivnila, neboť uvedeným otázkám předcházela v dotazníku informace, co je biologická rozmanitost. Ještě slabší je znalost pojmu Natura 2000 – pouze 9 % občanů uvedlo, že ví, co znamená.

Ochranu přírodně cenných území přitom Češky a Češi staví nad ekonomické zájmy. Podle výzkumu z roku 2017 celých 70 % souhlasí s tím, že bychom měli chránit naše přírodní prostředí pro budoucí generace, a to i pokud tím snižujeme ekonomický růst. Jiný výzkum ukázal, že podle 54 % občanů by měl být zakázán ekonomický rozvoj realizovaný na úkor chráněných území, podle dalších 38 % by pak měl být povolen pouze v případech velkého veřejného zájmu a za předpokladu, že škoda je plně vykompenzována.

Vedle toho by si občané také přáli, aby bylo v Česku více chráněných území. Výzkum z roku 2015 ukázal, že by chtěli, aby pokrývala 21 % území České republiky (v současnosti je to zhruba 16 %). Rozšíření chráněných oblastí požadují také na

Nová kniha *Vztah české veřejnosti k přírodě a životnímu prostředí: Reprezentativní studie české veřejnosti volně ke stažení* zde: <http://bit.ly/vztahceskeverejnostikpripode>

evropské úrovni (souhlasí s tím celých 91 % českých občanů).

TROCHU VÍCE DIVOČINY

Česky a Češi si vedle rozšíření chráněných území přejí také více prostoru pro divokou přírodu – tedy pro bezzásahová místa ponechaná svému vývoji. Nedokáží však příliš dobře určit, na jak velké ploše se u nás divočina rozkládá. Respondenti z výzkumu z roku 2015 odhadovali, že divoká příroda tvoří 10 % českého a moravského území, reálně je však její rozloha (podle některých odborných propočtů) pouze 0,3 %. Přáli by si přitom, aby byla divočina na 13 % území – tedy jen o trochu více, než podle nich zabírá nyní, a 43krát více než současný stav. Zmiňovaný výzkum také ukázal, že 44 % občanů podporuje rozšiřování divoké přírody u nás, zatímco celých 37 % váhá a pouhých 9 % je proti.

Podstatně jednoznačněji pak vidí ochranu divoké přírody: celých 71 % občanů si myslí, že je to potřeba. Odpovědnost za její ochranu by přitom podle veřejnosti měly nést zejména Ministerstvo životního prostředí (79 % je vnímá jako hodně zodpovědné za její ochranu), národní parky (66 %), česká vláda (64 %) a ekologická sdružení (61 %).

Stejný výzkum také ukázal, že většina občanů podporuje výskyt nejrůznějších divokých zvířat u nás, jako například rysů (jejich výskyt podporuje 76 % občanů), divokých koní (70 %) a zubrů (66 %). O něco

méně, avšak stále většinou, podporují i vlky (62 %), lišky (59 %), medvědy (57 %) a bobry (54 %).

Studie o postojích k lesům z roku 2018 odhalila zajímavý paradox týkající se estetického vnímání lesů ponechaných svému vývoji. Celých 85 % respondentů uvedlo, že se jim místa divoké přírody líbí, avšak 73 % se nelíbí pohled na suché a popadané stromy, které jsou přirozenou součástí bezzásahových lesních území.

LESY NEJSOU JENOM DŘEVO

Česká veřejnost poměrně silně vnímá také ohroženost venkovské krajiny a lesů – tedy „běžnější“ přírody, než jakou jsou chráněná a divoká území. Jak dokládá výzkum z roku 2018, celých 76 % občanů považuje za závažný problém poškození rázu venkovské krajiny (příměstskou zástavbou, průmyslovými a dopravními stavbami, těžbou a dalším). Takřka stejný podíl (73 %) také podporuje, aby český stát tuto situaci řešil. Navzdory tomu považují občané současný stav venkovské krajiny a životního prostředí za spíše lepší ve srovnání se situací před deseti lety (jako lepší jej hodnotí 42 %, stejný je podle 32 % a horší podle 24 %).

S ještě většími obavami vnímá veřejnost stav českých lesů. Podle 81 % je nepřirozená skladba druhů stromů, schnutí, napadení parazitem či poškození lesní půdy závažným problémem, a podle 79 % by měl český stát tuto situaci aktivně řešit.

Podobně jako u chráněných území a divoké přírody, také lesů by si Češky a Češi přáli v krajině více, konkrétně 41 % (oproti současným zhruba 34 %).

Občané přitom silně vnímají environmentální přínosy zalesněných území. Když měli respondenti ve výzkumu z roku 2017 jmenovat tři nejdůležitější funkce lesa, nejvíce jich zvolilo právě environmentální funkce – ochranu klimatu (58 %), ochranu vody (46,5 %), ochranu rozmanitosti druhů rostlin, hub a živočichů (44 %) a ochranu půdy před erozí (43 %). Teprve za nimi se umístila produkce dřeva (36 %). Zajímavé je, že ještě menší důraz kladli respondenti na kulturně-estetické a rekreační funkce lesa, jako je význam pro utváření české krajiny (20 %), zdroj lesních plodů a hub (19 %), krásu lesů (19 %) a rekreaci, výlety do přírody (15 %).

Vidíme, že české veřejnosti na přírodně cenných územích, biodiverzitě, divoké přírodě a lesích záleží – vnímají jejich poškození jako závažný problém a přejí si jeho aktivní řešení ze strany českého státu a dalších institucí. Na druhou stranu mají poněkud složitější vztah k divoké přírodě. Nedokáží odhadnout, jak velkou plochu u nás zabírá (otázkou zůstává, zda ji vůbec poznají), a většina se nechce dívat na suché a popadané stromy. Určitá neznalost se projevuje také u základních pojmů ochrany přírody, jako je biodiverzita či Natura 2000, kdy většina veřejnosti neví, co znamenají.